

Fietsroute van Veenplas tot Heuvelrug

06-05-2019

Route 32,2 km. Voor de GPS RouteYou versie, [klik hier](#).

Interessante weetjes

1

DE BILT

De Bilt is een plaats in Midden-Nederland met zo'n 60.000 inwoners in zes kernen.

Tussen de Utrechtse Heuvelrug (die loopt van Grebbeberg tot Gooimeer) in het oosten en met de veenplassen in het westen. De gemeente De Bilt heeft een verloop van hoog, droog en voedselarm in het oosten naar laag en vochtig in het zuidwesten. Dit grensgebied tussen de Heuvelrug en Kromme Rijngebied was aantrekkelijk als vestigingsplaats. De inwoners waren veilig voor wateroverlast, maar verzekerd van drinkwater en vruchtbare grond. Karakteristiek is de kleinschaligheid van het landschap: agrarisch landschap met weilanden, rechthoekige akkers, houtwallen en geriefbosjes en met landgoedbossen en heide. Naar het westen een slagenlandschap: langgerekte weilanden gescheiden door slootjes. Door de grote afwisseling is de biodiversiteit hoog. De inrichting van het landschap kun je zo benoemen: begroeiing (wat voor bomen en planten zie ik), begrazing (welke dieren lopen er?), begrenzing (sloten, houtwallen, prikkeldraad of andere manieren om land af te bakenen)

2

ZES KERNEN

De gemeente De Bilt bestaat uit zes kernen. De namen maken de geschiedenis van gebied en landschap duidelijk. De Bilt, oorspronkelijk een 'bult' in het vlakke landschap. Bilthoven, aanvankelijk niet meer dan een halteplaats van de trein Utrecht-Zwolle, later een aantrekkelijk vestigingsgebied (een 'hof') voor de welgestelden. Hollandse Rading ('raai' betekent grens) op de grens van de provincies Utrecht en Noord-Holland. Westbroek ('broek': nat, vochtig gebied). midden in het veen. Maartensdijk ligt in een veenontginningsgebied, waarvan de patroon St. Maarten was. Groenekan tenslotte verwijst naar de 'groene kant' van de stad Utrecht. Of naar de naam van een herberg waar een groene kan buiten hing.

3

BILTSE DUINEN

De Biltse Duinen, een bos- en stuifzandgebied, heeft jaren onder druk gestaan van grondbezitters die hun terrein nog verder wilden vergroten. En door de uitbreiding van een golfbaan. Beide plannen zijn voorlopig van de baan. Het gebied is inmiddels aangewezen als beschermd gemeentelijk landschapsmonument.

Tot halverwege de jaren vijftig reed er de buurtspoorlijn De Bilt-Zeist. Ook was er een militaire schietbaan. Het gebied was tot begin twintigste eeuw veel vochtiger. Het grondwaterpeil was toen zo'n twee meter hoger. Aan weerszijden lagen moerassige heidegronden, met soms wat veenvorming. Het is nu waterwingebied, en net als de wijde omgeving, sterk verdroogd. Aan de rand van het stuifzand liggen zogenaamde forten, verhogingen, ontstaan doordat het stuivende zand aan de rand van de zandverstuivingen wordt vastgelegd tussen de bomen. Je ziet hier mooie exemplaren van ingestoven grove dennen en eiken. De dennen zijn veelal 'vliegdennen', een grove den die zich spontaan heeft gevestigd. In tegenstelling tot de aangeplante grove dennen hebben ze een lange penwortel, een wortel die recht naar beneden groeit en de boom stevigheid geeft. Grove dennen zijn geplant om het stuiven van het zand tegen te gaan. In het gebied vind je verder spontaan gegroeide eiken en berken en de Amerikaanse vogelkers.

4

HOUDRINGE

Houdringe is door de overgang van de Utrechtse Heuvelrug naar het Kromme Rijngebied een landgoed met veel variatie. Op de hogere delen lagen vroeger akkers, op de wat nattere delen graasden koeien, op de heide liepen de schapen. Door het opbrengen van potstalmest werd het terrein langzaam hoger en ontwikkelden zich oude bouwlandgronden. Deze enkeerdgronden bedekken een groot deel van Houdringe. Het is nu een gemengd parkbos met een grote variatie aan bomen, poelen en sloten. De graslanden worden begraaasd door Lakenvelders. .

5

GRIFT

De Grift was vanaf de aanleg in de zeventiende eeuw de belangrijkste vaarweg tussen Utrecht, De Bilt en Zeist. Over het water werden luxe artikelen vervoerd als wijn en tabak maar ook turf, mest en bouwmaterialen en huisraad voor buitenplaatsen als Vollenhove en Slot Zeist. De Bilt had toen een haven (Jacobssteeg). Sluizen waren er aan de Utrechtseweg. Vervoer over de weg maakte de waterverbinding overbodig. De laatste transporten waren eind jaren veertig. Bij de sluis stond ooit een vingerhoedfabriek. Om de machines te laten draaien, werd gebruik gemaakt van het hoogteverschil in de waterweg.

6

OUDE BEDDING

Op enige afstand van onze route liggen de landgoederen Oostbroek en Niënhof. Daar is een oude bedding van de Kromme Rijn te zien, een tak die drieduizend jaar geleden met een ruime bocht ten noorden van Bunnik liep, richting Zeist. De oude bedding is herkenbaar door kleine verlagingen in het terrein, een kronkelige sloot of een moerassig stuk grond. Het Utrechts Landschap heeft delen van de bedding uitgegraven als natuurontwikkelingsproject.

7

SANDWIJCK

Van oorsprong was Sandwijck een grote boerderij (uithof) van het klooster Oostbroek waaruit de landerijen van het, inmiddels verdwenen, klooster werden bewerkt en beheerd. De laatste boer is in de jaren tachtig vertrokken waarna Sandwijck een natuurbestemming kreeg. Het heeft rustgebieden waar reeën, hazen, vogels, vleermuizen en ringslangen ongestoord kunnen leven. Bij het huis is de tuin in Engelse landschapsstijl aangelegd: kronkelende paden, onverwachte doorkijkjes, hoogteverschillen, vijfervormen 'vermomd' als rivieren, bloemrijke weilanden, solitaire bomen, bosschages langs de randen en bijzondere bouwwerken, op Sandwijck een nepkapelletje. Op Sandwijck staan oude bomen waaronder een aantal exotische exemplaren, zoals een imposante gingko. In het voorjaar staat het onder de bladverliezende loofbomen vol met stinzenplanten zoals krokus, sneeuwvlok en daslook. Ooit ingevoerd om bezoekers te imponeren. Inmiddels zijn de stinzen ingeburgerd. Insecten halen er hun nectar uit. Langs de weilanden lopen houtsingels en staan groepjes met bomen, een 'beschermd route' waar dieren zich kunnen verplaatsen. Vleermuizen gebruiken de singels voor hun oriëntatie als ze 's nachts op jacht zijn naar voedsel. De sloten hebben natuurlijke oevers en er zijn een aantal natuurvijvers met kwelwater. Begroeide, aflopende oevers geven beschutting aan insecten, kikkers, padden, ringslangen en libellen maar ook aan kleine zoogdieren zoals bunzing, hermelijn en wezel. Grotere dieren kunnen makkelijker drinken. De weilanden worden niet langer bemest zodat ze versralen en er bloemen zoals pinksterbloem, rode klaver en koekoeksbloemen verschijnen. Brandrode runderen, een oud-Hollands koeienras, helpen het grasland beheren.

8

FORT DE BILT

In het park rondom Fort De Bilt staan een paar zeer bejaarde bomen. Onder andere een paar heel oude schietwilgen, beter bekend als knotwilgen. Deze zijn in jaren niet geknot en toch redelijk intact gebleven. De takken scheuren af als ze te hoog worden, maar hier is dat niet gebeurd. Brandnetels, braam en vlier wijzen op veel stikstof in de bodem. De grond is dan waarschijnlijk vervuild of te zwaar bemest. Of herhaaldelijk als picknickplek gebruikt.

9

HOOGE KAMPSE PLAS

De Hooge Kampse Plas is in de jaren zeventig ontstaan als zandwinningsput voor de aanleg van de A27. Aanvankelijk was de plas zo'n twintig meter diep met helder water en rietbegroeiing. 's Winters vroom de plas nooit helemaal dicht, waardoor ze een trekpleister was voor overwinterende watervogels, die hun broedgebied hebben in Noord-Europa en Siberië. Zo fraai bleef het niet. In de plas werden grote hoeveelheden bedrijfs- en ziekenhuisafval en verontreinigd slib gestort. Het water werd troebel en ging stinken. De zandput werd bekend als het 'stinkgat' bij Groenekan. Langs de plas werden een fietspad en een ruitpad aangelegd, maar recreatieve waarde had de plas verder niet. Behalve voor vogelspotters, want de vogels bleven nog wel komen. De ecologische waarde van de

plas is groot op dit kruispunt van natuurgebieden: het Noorderpark, het Kromme-Rijngebied, de weilanden tussen Groenekan en Westbroek en de bossen in het oosten. In zo'n overgangsgebied gedijen veel plantensoorten en komen veel soorten broedvogels voor. Om de natuurwaarde te behouden wil het Utrechts Landschap – sinds 2003 beheerder van de plas – schone grond storten om de plas ondieper te maken en zo de groei van waterplanten te bevorderen. Ook worden er slikkige eilandjes gemaakt, waarop water- en moerasvogels kunnen foerageren. Door de oevers plaatselijk langzaam te laten aflopen, ontstaan gunstige omstandigheden voor oeverbegroeiing, waardoor de broedmogelijkheden voor water- en moerasvogels toenemen. Bovendien krijgt moerasflora een kans.

10

FORT RUIGENHOEK

Fort Ruigenhoek maakt deel uit van de hollandse waterlinie. Op dit fort zijn bomen komen aanwaaien of geplant, vooral eiken, iepen, linden en kastanjes. Beuken zijn te kwetsbaar. Het hout diende zo nodig ook als geriefhout. Of om kazematten te camoufleren. Stammetjes en takken werden dan tussen de 'rekken' gestoken, die op de groepsverblijven nog goed zichtbaar zijn.

Als lage vegetatie vind je vooral klaver en raaisgas, goed om de grond bij elkaar te houden. De vegetatie werd kort gehouden door geiten. Met als nadeel dat ze grond vertraptten, waardoor geulen ontstonden. In de bomen zitten ooievaarsnesten. Als de ooievaars zijn uitgevlogen, blijven er insecten achter. Dit trekt weer andere, kleine vogelsoorten. Af en toe laat zich ook de ijsvogel zien. Verder vind je er reigers en soms cirkelen buizerds rond. De witte en witgroene 'vlekken' op de muren zijn korstmossen, een soort schimmels en wieren. Korstmossen wijzen op zuivere lucht. Opmerkelijk: in dit fort is geen kolonie vleermuizen. Daarom wordt dit fort niet, zoals veel andere forten, vanaf september gesloten om de vleermuizen te laten overwinteren. Wel zijn er dassen, vossen en ringslangen. Vanaf Ruigenhoek zie je Overvecht, een Utrechtse wijk die pas gebouwd kon worden nadat de 'kringwet' was opgeheven. Deze hield in dat binnen het schootsveld van het fort geen woningen mochten worden gebouwd.

11

NOORDERPARK

Plan Noorderpark is een groot project voor natuurinrichting en recreatie in de gemeenten De Bilt, Stichtse Vecht en Utrecht. Het bleek niet eenvoudig belangen van boeren, natuurbeheerders en recreanten te verenigen. Langs de weg zijn nieuwe boerderijen gebouwd als compensatie van gesloopte boerderijen. Het landschap is ruim en weids. Het gebied bestaat voornamelijk uit veengrond.

12

LEEUWENPALEN

Op de Floris V Weg zie je de grenspalen ('leeuwenpalen') tussen Utrecht en Holland. Er waren voortdurend conflicten over het gebruik van de veengebieden. Door de ontwatering van de veengebieden was het gebied geschikt geworden voor de profijtelijke turfwinning. In 1526 stelde de bisschop een grenslijn vast en kwamen de zogenaamde 'leeuwenpalen'. Je ziet ze ook nog langs de Vuursche Dreef. Kort na het Schepersveld zie je links de Hollandsche Sloot. Dat was vroeger een trekvaart met jagerspad ernaast. Dat is inmiddels verworpen tot zandpad met droge greppel in eveneens één rechte lijn richting noorden, naar de Zuiderzee.

13

MAARTENDIJKSE BOS

De Dorpsweg, waaraan landgoed Eyckenstein ligt, is één van die ontginningsassen van het veen. In het Maartensdijkse Bos is goed te zien hoe het veen vroeger is afgegraven in lange slagen. Eerst werden de slagen als akker gebruikt. Later, na inklinking en vernatting, vooral als weiland. Maartensdijk was ooit in oppervlak de grootste gemeente van Nederland.

14

EYCKENSTEIN

Het landgoed Eyckenstein ligt op de rand van het zandgebied, net in het overgangsgebied tussen de stuwwal en het veen, in het laatst uitgegeven ontginningsgebied. In noordelijke richting wordt de bodem steeds schraler (voedselarm) en zijn nog heideveldjes te vinden. Daar staan voornamelijk naaldbomen. Ook het zuidelijke deel ligt op zandgrond, maar daar is het duidelijk voedselrijker. Het

park is ontworpen door tuinarchitect Leonard Springer. In Engelse landschapsstijl, met doorkijkjes, vergezichten, gebogen paden waarbij het bij iedere bocht een 'verrassing' is wat er te zien valt. Het hele landgoed is ongeveer 400 hectare groot. Daarvan ligt 185 ha aaneengesloten bij het landhuis. Grotendeels bestaat dit gebied uit bossen, maar ook uit boerderijen met akkers en weilanden. Het aaneengesloten deel met z'n langwerpige vorm strekt zich uit van het landhuis naar het noorden tussen Hollandsche Rading en Lage Vuursche en is bijna 4 kilometer lang en op het breedste punt zo'n 700 meter breed. Bij het landgoed horen een biologische boerderij, een biologische tuinderij en een kruidentuin.

15

BERT-BOSPAD

Het Bert-Bospad loopt dwars door de Westbroekse Zodden. Na het einde van de turfwinning, die tientallen jaren het beeld bepaalde, veranderde dit gebied in een moerasbos. Een bos sterk afhankelijk van het grondwater met vooral elzen en berken. Om het gebied meer 'open' te maken is het moerasbos gekapt. In het open water onstonden schraalland en trilvenen/drijftrilvenen, water, weiland en zodden. Links een moerasbos met zwarte els en grauwe wilg. In de onderbegroeiing pluimzegge, die hier in hoge pollen groeit. Ook staan hier verschillende varensoorten.

Rechts een brede sloot met pijlkruid, grote egelskop, zwanenbloem, kikkerbeet, watergentiaan. Op de kant onder meer moerasvergeet-me-nietje, moerasrolklaver, moeraswalstro. En verder de rietchoris, een Europese orchidee en krabbenscheer, dat deels onder water groeit.

Op de trilvenen en drijftrilvenen groeit het zeldzame slank wollegras. Tussen de veenmossen is ronde zonnedauw te zien.

Luister naar de verschillende vogels in het moerasbos (mezen, vinken, roodborst) en in het riet (karekiet, rietzanger, rietgors). Boven de legakkers en petgaten vliegen (purper)reiger, ooievaar, lepelaar en roerdomp. En verschillende soorten roofvogels. In het vroege voorjaar broeden in dit gebied zwanenparen.

De fietsroute

a. Je begint je tocht bij rijwielhandel Bakker aan de rotonde Jan Steenlaan. Je rijdt de fietstunnel door en aan het einde meteen twee keer links en op het einde rechtsaf (Bernhardlaan). Je ziet rechts de Bilthovense Boekhandel (waar nog veel meer informatie over De Bilt en over de natuur te vinden is). Het pand is onderdeel van de Julianaflat, een ontwerp van Dudok. Het flatcomplex, uit het einde van de jaren vijftig, moest aan het centrum van Bilthoven 'een voornaam aanzien' geven. Het gazon heeft een opvallende hoefijzervorm. Aan het einde van de Bernhardlaan oversteken, even l.a. en meteen weer r.a.: Koperwieklaan. Bij de rotonde links (Sperwerlaan), eerste rechts (Bosuillaan). Aan het einde ga je rechts het fietspad op, de oude spoorbaan tussen Bilthoven en Zeist. Links zie je de Biltse Duinen, een landschapsmonument en bijzonder natuurgebied. Voor een wandeling volgende keer? Je volgt het fietspad een stukje en gaat bij de paddenstoel rechts af. Je rijdt de Leeuweriklaan uit en steekt op het einde over naar het fietspad van de Boslaan, waar je rechts gaat en de eerste links (Korte Boslaan).

b. Aan het einde van de Korte Boslaan links aanhouden, de Parklaan op. Trap rechtdoor (let op de bijzondere trapeziumvormige huizen rechts). Ga op het einde rechts (Noord-Houdringelaan) en na honderd meter links het fietspad op van de Soestdijkseweg-Zuid. De witte buitenplaats rechts, aan de overkant van de weg, is het gemeentehuis, Jagtust.

- c. Na de eerste rotonde zie je links twee kleine huisjes. Dit zijn de oorspronkelijke arbeidershuisjes van landgoed Houdringe. Bij de tweede rotonde zie je links in de hoek het oude tolhuis. Fiets verder tot de verkeerslichten.
- d. Je gaat verder rechtdoor. Vlak voor de verkeerslichten zie je in het weiland een paar mooie oude beuken. Bij de verkeerslichten ga je rechts, rechtdoor de Dorpsstaat in en meteen weer links (!). Uit het tunneltje rechtdoor, over het bruggetje (over de Griff) rechtsaf. Je bent in het Kloosterpark. De markante weertoren van het KNMI valt je meteen op. Over het bruggetje meteen rechts, dan eerste weg l.a. Voor het KNMI rechts en dan r.d. Over de brug direct l.a. de parallelweg van de Utrechtseweg op.
- e. Bij de volgende brug fiets je het Kloosterpark weer uit en gaat linksaf. Je komt op de Utrechtseweg. Links zie je landgoed Sandwijck. En aan de overkant het Boetzelaerpark. Even na Sandwijck zie je een sluisje. Hier stond vroeger de grootste vingerhoedfabriek van Nederland.
- f. Bij het stoplicht steek je de Utrechtseweg over, en gaat aan de overkant linksaf, rijrichting vervolgen (richting Fort De Bilt). Rechts horeca (Vink) en nog een uit hout opgetrokken pand. Beide panden zijn van hout omdat ze in het schootsveld van Fort de Bilt liggen en snel afgebroken moesten kunnen worden. Het fort maakt deel uit van de Hollandse Waterlinie.
- g. Vlak voor Fort De Bilt ga je het fietspad op door park De Berekuil. Je rijdt rechtdoor (zwenkt even rechts en meteen weer links, even links en meteen weer rechts) tot het fietspad langs de Biltse Rading. (volg de borden Hooge Kampse Plas). Hierna rechtsaf onder de A27 door (het palissander hekwerk is een faunapassage) en daarna bij de stoplichten linksaf en oversteken (!). Je komt op het Voorveldsepad, gaat met de bocht mee, langs Fort Voordorp, rechts (Voordorpseweg) en linksaf het Hooge Kampse Pad op. Van de Hooge Kampse Plas zou je misschien denken dat het een veenplas is. Niets is minder waar.
- h. Op het einde van het Hooge Kampse Pad ga je links (Groenekanseweg en je fietst over de spoorbaan (!) rechtdoor. Links zie je de bekende boomkwekerij Copijn. Er zijn veel boomkwekerijen in de regio vanwege de geschikte grond (veen en zand) en de vraag naar bomen, heesters en struiken vanuit de landgoederen.
- i. Rijd de Groenekanseweg helemaal af en ga weer onder de A27 door tot de verkeerslichten. Je steekt de weg over (!) en gaat aan de overkant rechtdoor. Aardig weetje: waar nu een Chinees restaurant zit (rechts) was vroeger een herberg: De Groene Kan. De kan die daar vroeger hing, zit nu gemetseld in de westgevel van het huis tegenover het restaurant, dus links vanaf de Groenekanseweg. Misschien is het dorp Groenekan hiernaar genoemd.
- j. Ga verder richting Fort Ruigenhoek (beperkt toegankelijk, maar zeer de moeite waard. Einde r.a. fietspad. Fietspad volgen. Op T-kruising fietspaden r.a. Einde l.a., richting Achtienhoven. Einde l.a. Net na bocht, Korssesteeg. Op het einde ga je links (Groenedijk) en op het einde weer links, de weg op. Je fietst op de Achterweteringseweg door Achtienhoven, deel van een oud ontginningsgebied bestuurd door een proost. Aan het einde weer links en dan gelijk rechts de Korssesteeg in. Je komt op een nieuwe weg die doodloopt voor auto's. Langs de weg zijn nieuwe boerderijen gebouwd als compensatie voor gesloopte boerderijen langs de Gageldijk. Dit is onderdeel van het plan Noorderpark, een groot project voor natuurinrichting en recreatie in onder andere de gemeente De Bilt. Het was niet eenvoudig de belangen van de boeren, recreanten en natuurbeschermers te verenigen.
- k. (Een andere keer zou je rechtdoor kunnen fietsen, richting Westbroek, naar het Bert Bospad, een schitterend wandelpad dwars door de Westbroekse Zodden). Op het einde (bij het hekje) ga je links het fietspad op. (Let op de informatieborden die je nog meer vertellen over het gebied). Aan het einde maak je een U-bocht en fietst aan de andere kant van het water verder. Je bent op de Graaf Floris V Weg.
- l. Je steekt de provinciale weg over, gaat onder het viaduct door, de Vuursche Dreef op, rechtdoor tot de driesprong. De Vuursche Dreef is, evenals de Graaf Floris V Weg, de grens tussen Noord-Holland

en Utrecht volgens de eeuwen geleden gemaakte afspraken tussen de bisdommen. Op de Vuursche Dreef, kort na het Schepersveld, zie je links de Hollandsche Sloot. Dat was vroeger een trekvaart met jagerspad. Nu is het een zandpad met een droge greppel. Hier liep de grens in een rechte lijn richting noorden, naar de Zuiderzee. Er staan leeuwenpalen om die grens aan te geven. Als je, toen alles nog hei was, vanaf de noordkant langs de palen keek, keek je recht op de Utrechtse Dom. Halverwege de Vuursche Dreef is rechts het Schepersveld. Van oudsher een rustplaats voor de schapen. Vuursche is afkomstig van het woord furs of fors dat bos betekent.

m. Rechtsaf de Karnemelkseweg en rechtdoor het fietspad op. Je fietst nu in het Maartensdijkse Bos. Tot eind jaren negentig waren in Maartensdijk de langste ontginningspercelen. Bij een ruilverkaveling zijn deze percelen door een nieuwe weg doorsneden. Ook in het Maartensdijkse Bos is goed te zien hoe het veen vroeger is afgegraven in lange slagen. Eerst werden de slagen als akker gebruikt. Later, door inklinking en vernatting, vooral als weiland. De Dorpsweg, waaraan landgoed Eyckenstein ligt, is een van die ontginningsassen. Maartensdijk was ooit in oppervlakte de grootste gemeente van Nederland. Je vindt er nog veel oude boerderijen en landgoederen. Bij de driesprong ga je rechtsaf, richting Maartensdijk. In het weiland vallen je de bijzondere koeien op. Aan het einde van het fietspad (de Landwinkel en restaurant Mauritshoeve aan je linkerhand) ga je rechts en daarna meteen weer links, voor landgoed Eyckenstein.

(Je zou nog een klein stukje kunnen doorfietsen voor een bezoek aan Agnes biologische kruiden- en bloemenpluktuin en de historische moestuin. Let op de vlaggen links).

n. Pad vervolgen (let op de barrière halverwege (!), aan het einde rechtdoor de Gezichtslaan op. Je steekt de provinciale weg over en rijdt tot de Soestdijkseweg- Noord. Daar steek je over naar het fietspad aan de overzijde en gaat rechtsaf terug naar het startpunt.

We hopen dat je een mooie en leerzame tocht hebt gehad. Heb je meer interesse gekregen in natuur en landschap? Meer informatie (en andere interessante activiteiten en excursies) vind je bij het IVN. Je kunt natuurlijk ook lid worden: www.vanveenplastotheuvelrug.nl

Geo-tracking

Deze route kan op diverse manieren worden ge-download t.b.v. geotracking, het volgen van de route op je tablet of smartphone.

Na naar de RouteYou route door te hebben geklikt staat rechtsbovenaan een icoon/knopje om te downloaden. Voor nadere instructies, klik op RouteYou app.